

ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ INDICATORS OF FINANCIAL SAFETY OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

УДК 336.71

Щербатих Д.В.

к. е. н., доцент кафедри економіки,
фінансів, обліку і аудиту
Черкаська філія ПВНЗ
«Європейський університет»

Шпильовий Б.В.

старший викладач кафедри економіки,
фінансів, обліку і аудиту
Черкаська філія ПВНЗ
«Європейський університет»

У статті розглянуто індикатори фінансової стійкості банківської системи. Проаналізовано показники індексу фінансового стресу України. Визначено чинники впливу на фінансову безпеку банківської системи. Розкрито основні результати здійсненого огляду та аналізу індикаторів фінансової безпеки банківської системи України.

Ключові слова: індикатори фінансової безпеки, фінансова стійкість, індекс фінансового стресу, динаміка нормативів.

В статье рассмотрены индикаторы финансовой устойчивости банковской системы. Проанализированы показатели индекса финансового стресса Украины. Определены факторы влияния на финансовую безопасность банковской системы. Раскрыты

основные результаты проведенного осмотра и анализа индикаторов финансовой безопасности банковской системы Украины.

Ключевые слова: индикаторы финансовой безопасности, финансовая устойчивость, индекс финансового стресса, динамика нормативов.

The article discusses the indicators of financial stability of the banking system. Analyzed indicators of financial stress index of Ukraine. The factors influencing the financial security of the banking system. The main results of the inspection and analysis of financial security indicators of the banking system of Ukraine are disclosed.

Key words: indicators of financial security, financial stability, index of financial stress, dynamics of standards.

Постановка проблеми. У 2014 році на тлі погіршення ділової активності, стану депозитного ринку, зниження курсу гривні, що спровокували падіння платіжної дисципліни позичальників, якості кредитного портфеля, погіршення ліквідності, нарощення збитків багатьох банків, що вкрай негативно позначилося на фінансовій стійкості банківської системи України загалом, держава в особі НБУ була змушена розпочати давно

назрілий процес санації вітчизняної банківської системи, що практично не мав альтернативи в умовах, що склалися.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ризиків у системі фінансово-економічній безпеці банків України присвячені праці багатьох учених. Здійснена оцінка рівня фінансової безпеки банківської системи (О.В. Васюренко, С.М. Козьменко, А.А. Мещеряков, В.І. Міщенко,

А.М. Мороз, А.О. Єпіфанов, І.В. Сало, С.О. Смирнова та ін.), оцінка фінансового стану та попередження кризових ситуацій в банках (М.О. Кизим, Л.О.Примостка, Р.І. Шиллер, В. Іванов, В.І. Грушко), оцінка фінансової стійкості (А.М. Мороз, А.М. Герасимович, Е.Б. Ширинська, Ю.С. Масленченков, Р.І. Тиркало, З.І. Щибиволок), прогнозування ймовірності банківського дефолту та банкрутства (І. Жук, Л. Лігоненко, О. Терещенко, В. Мартиненко, Т. Тесленкота ін.), структурно-функціональний аналіз банківської системи (В.М. Кочетков, І.Г. Лук'яненко, Г. Дебок, О.П. Заруцька та ін.).

Постановка завдання. Мета статті – розкрити основні результати огляду, узагальнення та аналізу фінансової безпеки банківської системи України за допомогою аналізу статистики та динаміки індикаторів фінансової стійкості банківської системи та шляхом аналізу динаміки індексу фінансового стресу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2014–2016 роках в Україні відбулася системна банківська криза, яка призвела до низки суспільних втрат. Найбільші серед них – прямі витрати держави на реструктуризацію банківського сектору. Кошти пішли на докапіталізацію «Приватбанку» та інших державних банків, фінансування ФГВФО для виплат вкладникам збанкрутілих фінустанов. Також було втрачено значні обсяги кредитів рефінансування, отриманих банками від НБУ.

Комплексна діагностика стану банківської системи та оприлюднення інформації регулятором здійснюється за основними фінансовими показниками, що характеризують стан розвитку банківського сектору України в цілому, а також фінансовий стан банків, які мають банківську ліцензію та подають звітність до Національного банку України. Дані оновлюються на щомісячній та щоквартальній основі [1].

Передумови виникнення та накопичення критичної маси проблем у банківській системі були значно глибшими: непрозорість власності абсолютної більшості установ, низька якість або відверта недостовірність звітності та аудиторських висновків [2], ризикована кредитна політика, безвідповідальне залучення депозитів населення за завищеними процентними ставками та розширення мережі відділень у боротьбі за частку ринку, недостатня капіталізація значної кількості банків – саме ці чинники, посилені військовими діями на сході країни, і зумовили банківську кризу в Україні.

До індикаторів фінансової безпеки банку слід також віднести його ринкову оцінку. Серед методів її визначення можна виділити такі: метод ліквідаційної вартості; метод вартості чистих активів; метод вартості заміщення; метод оцінки за коефіцієнтом, що дорівнює співвідношенню ціни акції та доходу на акцію; метод дисконтування фінансового потоку; метод доданої вартості; метод оцінки

за коефіцієнтом чистого прибутку; метод капіталізації доходу. Основною перевагою системи індикаторів фінансової безпеки банку є необхідність здійснення аналізу їх зміни у часі [3].

Рівень фінансової міцності визначається як питома вага мінімально допустимого доходу банку в сукупному доході, який забезпечує беззбиткову роботу установи [4].

Порівняно з банківськими кризами в інших країнах прямі фіскальні витрати України на подолання наслідків кризи є помірними (14% ВВП). Загальна вартість кризи з урахуванням прямих втрат приватного сектору – близько 38% ВВП. Значна частина втрат, визнаних протягом 2014–2017 років, виникла ще у попередніх періодах, проте через різні обставини не відображалася банками своєчасно [5].

На рівень ефективності банків впливає структура власності в банківському секторі, основні зміни в операційній діяльності, питома вага банків на ринку депозитів, капіталізація банків. При цьому варто відзначити, що у більшості країн Центральної та Східної Європи вагомі позиції у банківських системах посідають банки з іноземною участю, тому фактори, що досліджуються, у національних банківських системах тої чи іншої держави визначаються банками з іноземним капіталом та характером їх розвитку [6].

Характеристику системи фінансової безпеки банків України здійснимо за допомогою аналізу статистики та динаміки індикаторів фінансової стійкості банківської системи, розроблених та рекомендованих МВФ, та шляхом аналізу динаміки індексу фінансового стресу впродовж 2014–2017 рр.

Далі як характеристику системи фінансової безпеки банків України доцільно використати індикатори фінансової стійкості банківської системи, що дають змогу врахувати сукупний вплив різних факторів. Ці індикатори не лише характеризують стан банківської системи – це показники поточного фінансового стану і стійкості фінансових установ країни та їх контрагентів із сектору нефінансових корпорацій та сектору домашніх господарств.

Дані містять інформацію про основні індикатори фінансової стійкості депозитних корпорацій (банків) щодо достатності капіталу, якості активів, прибутку та рентабельності, ліквідності, чутливості до ринкового ризику і рекомендовані індикатори фінансової стійкості, а також вихідні дані для їх складання. Індикатори фінансової стійкості дають уявлення про ринки, на яких здійснюють свою діяльність фінансові установи. Міжнародний валютний фонд передбачає компіляцію та поширення країнами 40 індикаторів фінансової стійкості: 25 індикаторів для сектору депозитних корпорацій (із яких 12 основних) і 15 індикаторів для клієнтів сектору депозитних корпорацій [7].

Оцінка фінансової безпеки банків України проводилася шляхом комплексного аналізу індикато-

рів фінансової стійкості банківської системи України за 2002–2017 рр. [8]

Враховуючи те, що в переліку індикаторів, які застосовує НБУ для оцінки фінансової стійкості, впродовж досліджуваного періоду відбулися певні зміни у 2010 р. (з 2010 не розраховуються нормативи Н13, Н13-1, Н13-2), 2015 (вилучено з розрахунків норматив Н3, змінено норматив Н9), 2016 р. (з цього року норматив Н10 не розраховується), докладніше оцінку фінансової безпеки за кожним з індикаторів будемо проводити в межах порівнюваних періодів.

Впродовж останніх років НБУ здійснює моніторинг фінансової стійкості банків України розраховує десять основних нормативів.

Динаміка нормативів Н2–Н6 фінансової стійкості та рівня фінансової безпеки банків України 2002–2017 рр. відображена на рис. 1.

Перший норматив (Н1) – обсяг регулятивного капіталу банків України – впродовж 2002–2009 рр. зріс в 15,72 разу. Найвищі темпи зростання мали місце у докризовому 2007 році: показник збільшився у 5,35 разу порівняно з попереднім роком та у 18,03 – порівняно з 2002 роком.

За цим показником негативний вплив на банківську систему України світової фінансової кризи був швидко подоланий: на зміну зменшенню обсягу регулятивного капіталу у 2008 р. порівняно з 2007 р. (на 12,81%), прийшло швидке віднов-

лення (у 2010–2011 рр. середній темп зростання становив 14,85%). До кризового 2014 року ця тенденція уповільнилася: середньорічний темп зростання становив 8,51%. Водночас слід зазначити, що впродовж післякризового відновлення (2009–2013 рр.) регулятивний капітал банків України зріс на 66,56% і досяг 204 975,9 грн. З 2014 по 2016 рік (з початку банківської реформи) третина накопиченого обсягу (36,67%) була втрачена: станом на 01.01.2016 року обсяг регулятивного капіталу банків України становив 75159 млн. грн. Динаміка показника у 2016 році свідчить про зростання на 6,7% (або 8709,1 млн. грн.) за рік [9], тоді як у 2017 році знову спостерігається зменшення впродовж першого півріччя та незначне зростання у III кв.

Другий норматив – показник достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) – по банківській системі загалом коливався в межах від 20,69% (у 2002 р.) до 15,69% (станом на 01.09.2017 р.). Його нормативне значення згідно з чинними вимогами має становити не менше 10%.

За аналізований період цей норматив порушувався лише у 2015 році, його найнижче фактичне значення (7,09%) зафіксовано станом на 01.09.2015 р. – 7,09%.

Норматив Н3 до 2008 року – це норматив адекватності основного капіталу, який згідно з чинними на той період вимог мав бути не менше 4%, фак-

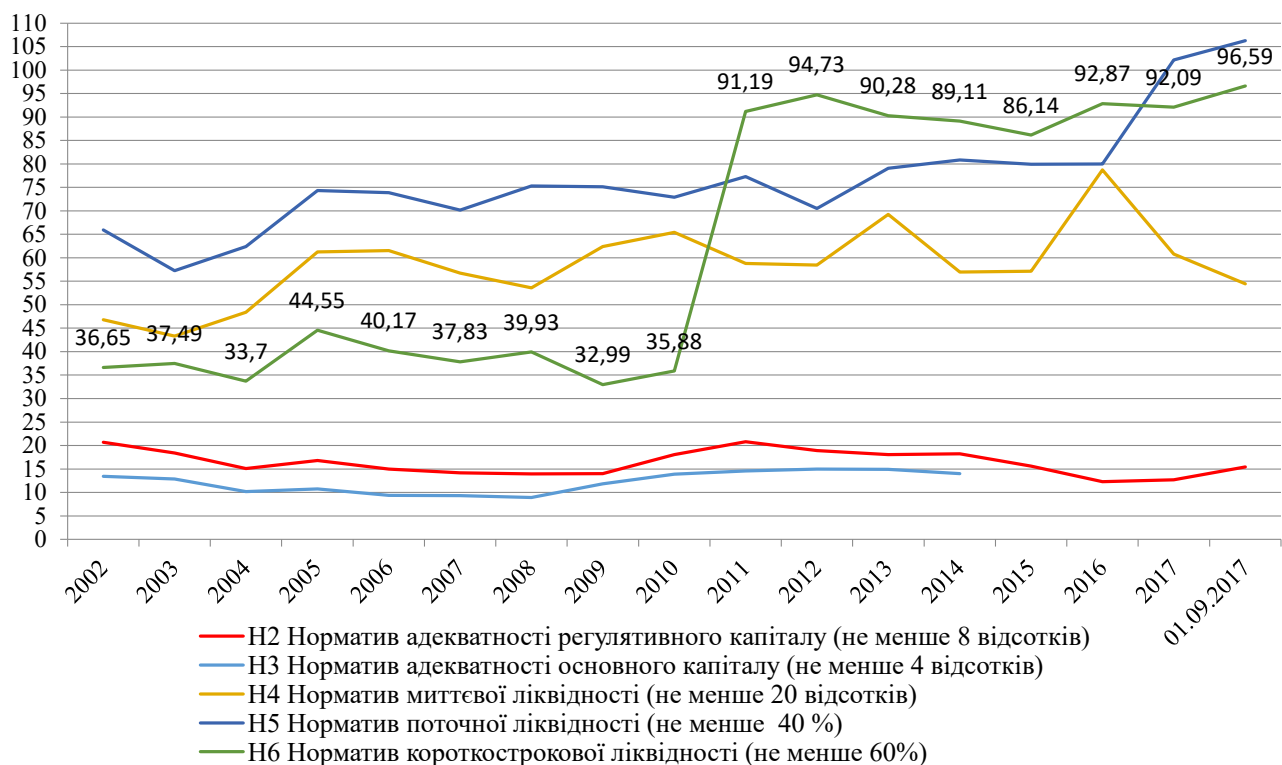

Рис. 1. Динаміка нормативів Н2–Н6 фінансової стійкості та рівня фінансової безпеки банків України, 2002–2017 рр.

Складено та розраховано автором за [8]

тичне значення показника у 2002 році становило 13,46%, тобто в 3,37 разу перевищувало мінімально допустимий рівень, але до 2008 року лаг зменшився до 8,91% (перевищення становило 2,21 разу). З 2009 року норматив Н3 визначається як коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів і має становити не менше 9%. До 2014 року (за Постановою НБУ, норматив з 2014 року не розраховується) фактичне значення показників перевищувало мінімально дозволений рівень і становило в середньому 15%.

Норматив миттєвої ліквідності Н4 згідно з чинним законодавством має становити не менше 20%, фактичні значення показника в декілька разів впродовж аналізованого періоду перевищують мінімально встановлене значення, при цьому піки зростання припадають на 01.01.2013 р. (69,26%) та 01.01.2016 р. (78,73%). Водночас слід вказати на негативну динаміку – поступове зменшення показника (на 30,85%) з початку 2016 року і впродовж 2017 року.

Достатнім є рівень фінансової безпеки банку за п'ятим показником (Н5), якщо він становить не менше 40%. Це норматив поточної ліквідності, який за досліджуваний період був в межах норми і в 1,65 разу перевищував мінімально допустиме значення на початок досліджуваного періоду у 2002 році. Найнижчим цей показник був у 2003 році (57,23%), але й тоді він перевищував мінімально допустиме значення в 1,43 разу. Як позитивну слід охарактеризувати тенденцію постійного зростання фактичного значення цього нормативу з 2003 року дотепер, при цьому лише за 2016 рік показник зріс на 27,71%, у 2017 році тенденція зростання продовжилася, за 9 місяців 2017 року темп приросту становив 4,06%.

Норматив Н6 характеризує короткострокову ліквідність. Якщо до 2009 року мінімальне значення цього нормативу становило 20%, то з 2009 року регулятор підвищив планку до 60%. Слід зазначити, що банки України дотримувалися встановлених вимог фінансової безпеки за цим показником: впродовж досліджуваного періоду фактичні значення перевищували в 1,5–2 рази мінімальні нормативи.

Динаміка наступних шести нормативів фінансової стійкості, що дозволяють оцінити в тому числі й рівень фінансової безпеки банків України, наведена на рис. 2.

За показником Н7 (норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, який за вимогами регулятора має становити не більше 25%) рівень фінансової безпеки банків України слід охарактеризувати як задовільний: перевищення максимально встановленого рівня за досліджуваний період не спостерігалось. Водночас слід вказати на те, що всі фактичні значення перебувають доволі близько до верхньої межі та коливаються в межах 20–23,4%, позитивним є той факт, що з 2016 року фактичне значення поступово зменшується і за результатами III кварталу 2017 року фактичний показник перейшов межу 20% (яку не вдавалося перейти впродовж останніх 15 років) та становив 19,97%. Це, безумовно, є свідченням оздоровлення банківської системи, зменшення кількості проблемних кредитів і є одним із вагомих здобутків реформи 2014 року.

Норматив великих кредитних ризиків (Н8), що має становити не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу, банками України дотримано впродовж досліджуваного періоду: якщо у 2002–2009 рр. великі кредитні ризики переви-

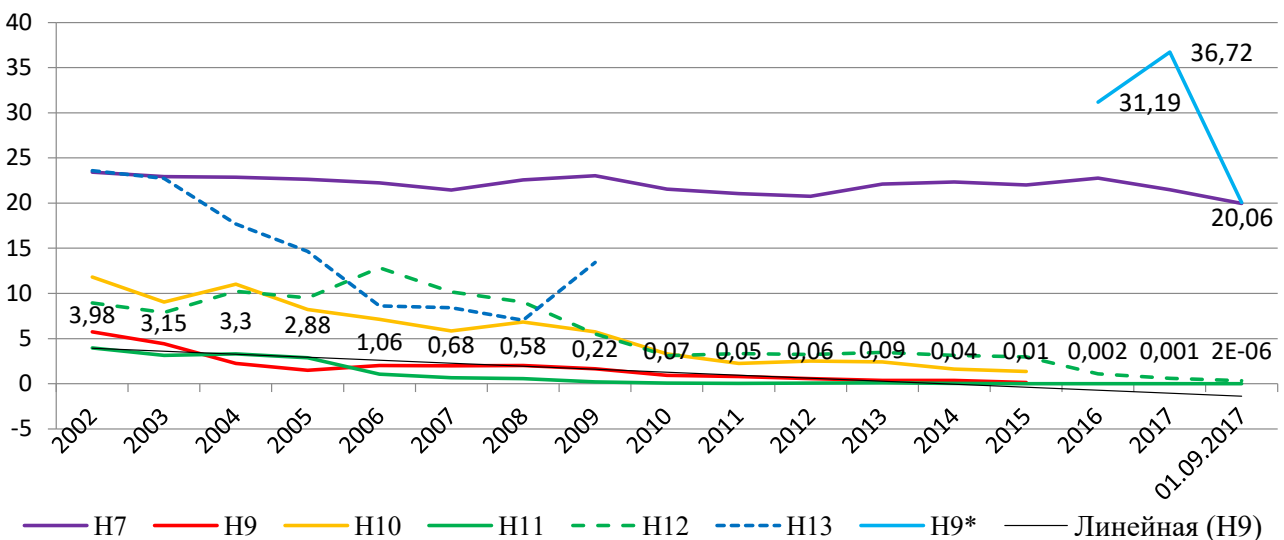

Рис. 2. Динаміка нормативів Н7–Н13 фінансової стійкості та рівня фінансової безпеки банків України, 2002–2017 рр.

Складено та розраховано автором за [8]

щували регулятивний капітал в 1,87–2,26 разу, у 2010–2012 рр. він становив 1,69–1,64 разу через тотальне призупинення банками кредитування господарської діяльності та максимальну оптимізацію кредитних портфелів, то з 2011 року показник поступово зростає і у 2015 році становить вже 2,5 разу, а у 2016 році досягає свого максимального значення за весь період – 3,64 разу. Впродовж 2016–2017 рр. банки досягають певного успіху в формуванні власних кредитних портфелів і значення показника зменшується до 2,28 на початок четвертого кварталу 2017 року.

Норматив Н9 до 2015 року визначався як показник максимального розміру кредитів, гарантій та порук, наданих одному інсайдеру і мав становити не більше 5%. Слід зазначити, що за цим нормативом рівень фінансової безпеки банків України може бути охарактеризований як критичний лише у 2002 році, коли фактичне значення показника становило 5,76 %, але починаючи з 2003 року норматив дотримується, і поступово його фактичне значення прямує до нуля. Так, на початок 2015 року він становив 0,15%, і за Постановою Правління НБУ від 08.06.2015 № 361 цей норматив було замінено на інший – норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами, який за вимогою регулятора має становити не більше 25%.

Такі дії регулятора, на наш погляд, пов'язані з системною роботою з недопущення використання банківських установ як так званих «кишенькових» банків олігархічними структурами, а також діяльністю, спрямованою на боротьбу з відмиванням грошей та використанням різного роду сірих схем. Слід зазначити, що з моменту набрання чинності цієї норми до 01.08.2017 року цей норматив порушувався: на початок 2016 року він становив 31,16% і впродовж року виріс до 36,72%, що дозволяє охарактеризувати стан фінансової безпеки банків України в цій царині як незадовільний. Водночас слід вказати на ще один позитивний результат банківської реформи: станом на початок четвертого кварталу 2017 року цей показник вдалося привести у відповідність зі встановленими нормативами, його значення – 20,06%, тобто за 8 місяців 2017 року його вдалося зменшити майже вповоловину (–45,37%).

Норматив Н10 – максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (не більше 40 відсотків), – за рішенням регулятора також не використовується для оцінки стану фінансової стійкості банківської системи України, що, вірогідно, пояснюється його низькою інформативністю з погляду оцінки стану фінансової безпеки банків та стійкості фінансової системи: якщо на початку 2002 року він становив 11,86%, то впродовж останніх 15 років мала місце стійка тенденція його зменшення, і на початок 2016 року він становив лише 1,36%.

Дуалістичною є оцінка стану фінансової безпеки банків України за двома нормативами: нормативом інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11), який має становити не більше 15 %, та нормативом загальної суми інвестування (Н12), значення якого повинно становити не більше 60 %. З одного боку, банками жодного разу не досягнуто верхньої межі, більше того, за весь період значення показників коливається в межах [10] (для нормативу Н11) та для нормативу Н12, тобто в принципі стан системи фінансової безпеки можна охарактеризувати як прийнятний. З іншого боку, ці показники, а особливо тенденція їх постійного падіння, свідчать про неприйнятно низький рівень розвитку інвестиційної діяльності банків України, їхню незацікавленість у прямих та портфельних інвестиціях, що свідчить як про низький рівень розвитку фондового ринку країни, так і про несприятливий інвестиційний клімат.

Впродовж 2002–2009 рр. регулятором доводилися норми та здійснювався моніторинг загальної відкритої валютної позиції, в т. ч. встановлювались норми для загальної відкритої валютної позиції банків (не більше 35%, норматив Н13), загальної довгої відкритої валютної позиції (не більше 30%, норматив Н13-1) і загальної короткої відкритої валютної позиції (не більше 5%). Слід зазначити, що фактичні показники за цими позиціями стану фінансової безпеки банківських установ за окреслений період не лише перебували в межах норми, а й в рази були меншими за нормативне значення, тому регулятором було прийнято рішення не використовувати ці нормативи в подальшому для оцінки та моніторингу стану фінансової стійкості банків.

Отже, аналіз індикаторів фінансової безпеки банків України за другою групою показників – нормативів фінансової стійкості банківської системи, обраних нами як такі, що дозволяють релевантно оцінити відповідність поточного рівня фінансової безпеки допустимим нормам, дає змогу охарактеризувати рівень фінансової безпеки банків як задовільний та такий, що прямує до нормального. Водночас слід зазначити, що за трьома показниками фінансової стійкості – нормативом достатності регулятивного капіталу по банківській системі в цілому (Н2), нормативом максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами по банківській системі в цілому (Н9) та нормативу короткострокової ліквідності (Н6) за останні 15 років – були періоди, коли стан фінансової безпеки за цими показниками оцінюється як критичний: 2015 рік (з 01.03.2015 р. по 01.12.2015 р.) за показником Н2, 2015–2017 рр. (з 01.09.2015 р. по 01.08.2017 р.) за показником Н9 та 2009–2010 рр. за показником Н6.

Останнім елементом оцінки стану системи фінансової безпеки банків України є аналіз індексу

фінансового стресу, що розраховується НБУ з 2016 року та відображений на рис. 3.

Значення індексу коливається в межах 0–1. Піку цей показник за аналізований період досягав у квітні 2009 року (0,61) – з моменту початку фінансової кризи в Україні, зростання індексу у 2014–2015 роках та його новий пік у квітні 2015 року пов'язані як із політичною та економічною кризою в Україні, так і з кризою банківської системи та початком системної банківської реформи, що передбачала рішучі дії НБУ зі збереження, реформування та відновлення банківської системи країни.

Протягом 2016 року індекс поступово знижувався та досягнув докризового рівня, а наприкінці 2016 року відбулося незначне зростання індексу, що було пов'язано із націоналізацією «Приватбанку», яка привела до невизначеності та нестабільності на фінансових ринках, певного відтоку депозитів. До середини січня 2017 року ситуація нормалізувалася, індекс продовжив стійко знижуватися.

Водночас слід зазначити, що субіндекс стресу банківської системи (рис. 4) за аналізований період є загалом вищим за загальний індекс в економіці.

Очевидно, що банківський сектор є більш залежним від зовнішніх факторів та мобільніше реагує на їх негативний вплив: піки цього субіндексу у 2008 рр. спостерігаються раніше та пов'язані з банкрутством Lehman Brothers; в три рази перевищує значення загального індексу субіндекс банківської системи впродовж жовтня 2010 – жовтня 2011 років (загострення боргової кризи), у два рази субіндекс вищий за загальний на початку політичної та економічної кризи 2013–2014 рр. З початком банківської реформи та рішучих дій регулятора щодо санації банківської системи країни розрив між значенням субіндексу та значенням загального індексу зменшується.

їни розрив між значенням субіндексу та значенням загального індексу зменшується.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, за три останні роки вирішено низку системних проблем банківського сектору. Сьогодні банківська система України близька до відновлення активного та поступового переходу до етапу сталого зростання. Завдяки підвищенню доходів підприємств-позичальників їхнє боргове навантаження нормалізується. Банки розпочинають довгострокове планування, впроваджують нові підходи до ризик-менеджменту, шукають нових клієнтів. Завершення очищення банківського сектору та сприятливі макроекономічні умови дадуть змогу залучати в систему кошти населення та бізнесу.

Очікується, що відсоткові ставки надалі знижуватимуться, тому кредити ставатимуть доступнішими. Актуальною досі залишається проблема захисту прав кредиторів, у подоланні якої протягом минулих років практично не було прогресу [8]. Головними системними ризиками фінансового сектору нині є висока частка держави в банківському секторі та рівень непрацюючих кредитів.

Макроекономічне середовище залишалось загалом сприятливим для банківського сектору, хоча припинення торгівлі з неконтрольованими територіями і призвело до вповільнення економіки. Один із негативних наслідків блокади для банківського сектору – повільніше відновлення доходів та прибутків низки великих підприємств, що віддаляє нормалізацію їхнього боргового навантаження. Реальні доходи населення відновлюються завдяки зниженню інфляції та суттєвому підвищенню мінімальної заробітної плати. Це підвищує привабливість споживчого кредитування для банків.

Рис. 3. Загальний індекс фінансового стресу України, 2008–2017 рр.

Складено автором за [8]

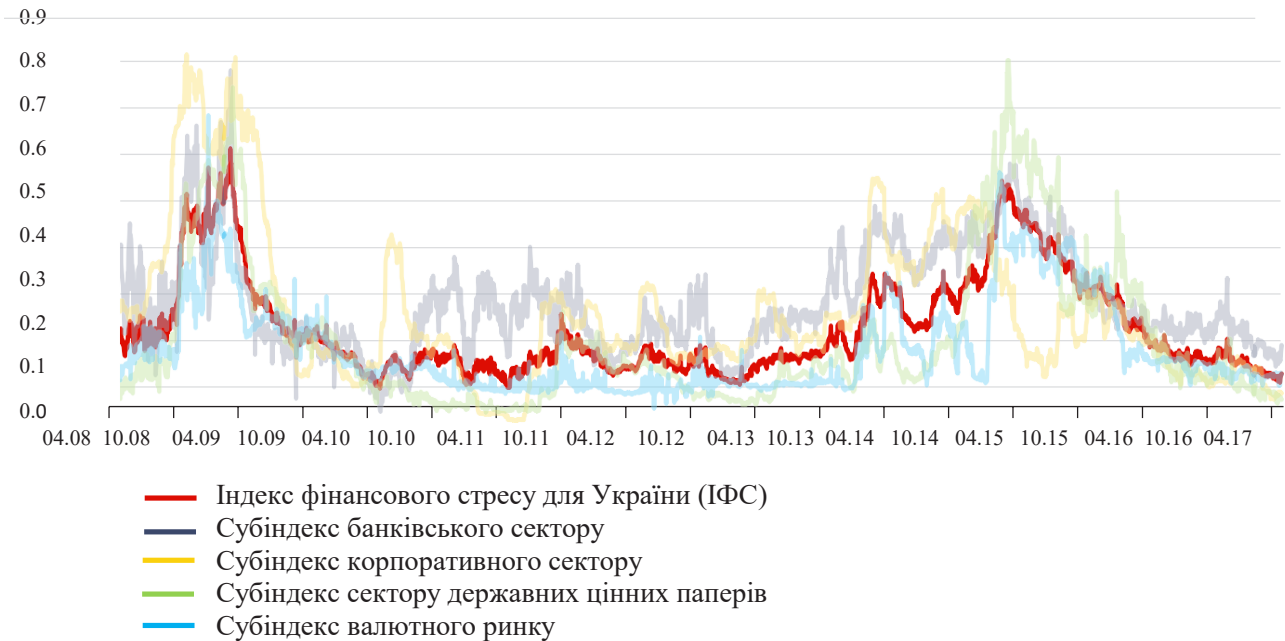

Рис. 4. Субіндекси фінансового стресу за секторами економіки України у 2008–2017 рр.

Складено автором за [8]

Після подолання проблем банківського сектору та націоналізації «Приватбанку» фокус програми МВФ змістився на пенсійну й земельну реформи, приватизацію та боротьбу з корупцією. Для України критично важливо втримати темп співпраці з МВФ, інакше у 2019 році, коли розпочинаються суттєві виплати за зовнішнім державним боргом, з'являться суттєві ризики для макроекономічної та фінансової стабільності. Представлені урядом ініціативи стосовно пенсійної реформи є хорошою стартовою точкою, щоб усунути дефіцит Пенсійного фонду та запровадити більш справедливую систему пенсійного забезпечення.

База фондування банківського сектору залишається стабільною, практично всі пасиви банки залучають на внутрішньому ринку. Проте більшість коштів населення та бізнесу фінустанови залучають не на тривалий період: понад 50% усіх коштів населення – це поточні рахунки або депозити із залишковим терміном менше одного місяця. Така структура може стати джерелом ризиків у майбутньому. Банки мають створити більше стимулів для клієнтів вкладати кошти на триваліший період. Крім цього, короткостроковість пасивів змушує фінустанови тримати значну частку активів у високоліквідних інструментах (готівка, ОВДП, депозитні сертифікати НБУ), щоб забезпечувати належну подушку ліквідності на випадок можливих шоків.

Портфель кредитів суб'єктам господарювання тривалий час практично не змінюється. Основні причини – висока закредитованість бізнесу, повільне відновлення економіки та слабкий захист

прав кредиторів. Вони стримуватимуть відновлення корпоративного кредитування й у другому півріччі. Водночас розпочалося зростання кредитування домогосподарств. Воно переважно зосереджене в сегментах споживчих та карткових кредитів. Іпотека відновлюється повільно. За оцінками банків, ключова проблема – обмежена кількість платоспроможних позичальників із підтвердженими доходами та високі юридичні ризики. Очевидно, що потрібно змінювати законодавство та судову практику з метою посилення захисту прав кредиторів, інакше розраховувати на суттєве зростання обсягів кредитування практично неможливо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Річний звіт НБУ за 2016 рік. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk>.
2. Болгарін І.В. Деякі методологічні аспекти побудови та використання моделі механізму монетарної трансмісії в Україні / І.В. Болгарін, Л. Махадева, Г. Штерн // Вісник НБУ. 2000. № 11. С. 4–6.
3. Положення «Про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS», затверджене Постановою Правління НБУ від 08.05.2002. № 171.
4. Аналіз банківської діяльності: підручник / [А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Варгуненко та ін.] ; за ред. А.М. Герасимовича. К. : КНЕУ, 2003. 599 с.
5. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». К. : НІСД, 2017. 928 с.

6. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб./ О.Я. Базилінська. К.: ЦУЛ, 2009. URL: <http://uchebniks.net/book/106-finansovij-analiz-teoriya-ta-praktika-navchalnij-posibnik-bazilinska-o-ya.html>.

7. Губарева І.О. Забезпечення управління економічною безпекою банку : монографія / І.О. Губарева, О.М. Штаєр; Міністерство освіти і науки України. Харків : Інжек, 2013. 309 с.

8. Голуб Р. Принципи формування системи фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Голуб Р. //

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. URL: <http://ena.lp.edu.ua>

9. Бариліюк М.-М. Р. Аналіз чинників впливу на забезпечення фінансової безпеки комерційного банку / М.-М. Р.Бариліюк // Фінансовий простір № 1(25), 2017. С. 8–12.

10. Економічна та соціальна політика. Економічна безпека України : проблеми та перспективи (Матеріали круглого столу) / М.М. Єрмошенко // Основні засади підвищення фінансової безпеки держави. URL: <http://www.niss.gov.ua/book/journal/ekon.htm#b2>.